

Västerländsk kultur kan orsaka brott

Svenska Dagbladet den 8 september 2016

Gruppövergreppen mot kvinnor i Köln och på festivaler i Sverige har väckt frågor om huruvida kultur kan vara en förklaring till våldsbrottslighet. Det finns faktiskt forskning på området. Kultur tycks i själva verket kunna vara en mycket viktig förklaring, och det gäller i högsta grad även vår egen, västerländska kultur.

I boken "The Better Angels of Our Nature: Why Violence Has Declined" (2011) visar den amerikanske psykologen Steven Pinker att våldets historia trots allt är en berättelse om civilisering och avtagande konflikter mellan människor. Från forntiden och framåt har mord, krig och våldtäkt bara minskat. Denna aspekt av Pinkers bok har vi ofta hört om i den svenska debatten. Men en av hans mest intressanta iakttagelser är att våldet på ett gåtfullt sätt ökade lokalt i västvärlden från och med 1960-talet.

På några få år vändes en tre decennier lång nedgång i våldsbrottsligheten i USA, och i Europa ökade våldet till nivåer som då inte hade upplevts på ett århundrade.

En del forskare har menat att våldsvågen skulle kunna förklaras med demografiska förändringar. Pinker prövar och förkastar dessa teorier, och menar att våldets ökning i stället hade kulturella orsaker. Han anser att det går att dra ett kausalt samband mellan den kraftiga ökningen av mord, våldtäkt, misshandel, rån och stölder, och 1960-talets vildsinta "mot- kultur".

En viktig förklaring till att våldet först minskade var enligt Pinker att befolkningen strävade uppåt, mot aristokratiska levnadssätt och borgerliga normer. Men "motkulturens" långtgående individualism och revolt mot vuxenlivet ifrågasatte denna uppbyggliga strävan, och födde trenden att människor tar efter gatans kultur.

I stället för gamla dygder som återhållsamhet och artighet, firade tongivande kulturella ikoner, rockband och filmer på 1960-talet alla uttryck som fanns för gränslöshet, utanförskap och psykisk sjukdom. Äktenskapet och familjen, som civiliserat så många unga män, utmålades som förljugna institutioner och som hämskor på den personliga friheten.

Enligt Pinker gled detta hat mot den borgerliga kulturen sömlöst över i först en romantisering, och sedan ett förverkligande, av våld. Vänstertänkare beskrev brottslingar som rebeller. Och när man, som Pinker beskriver det, till och med kunde ha överseende med våldtäkter, om de utfördes av minoriteter, var det inte förvånande att våldsbrotten ökade. Rättssystemet tog intryck av tidsstämningarna, och förde in bilden av gärningsmän som offer i straffskalorna.

Trots målmedvetna polisinsatser på 1990-talet har västvärlden aldrig riktigt återhämtat sig från detta kulturellt orsakade våld, hävdar Pinker. Lärdomen är att normer, och hur samhällets elit pratar om brottslighet, verkligen har en betydelse för hur våld uppstår. Det måste tas med i beräkningen både i förståelsen av gruppövergreppen mot kvinnor, och i strategierna för att stävja dem.

Johan Wennström, doktorand i statsvetenskap